

Lesnická fytopatologie a rostlinolékařství

III. Původci bionóz

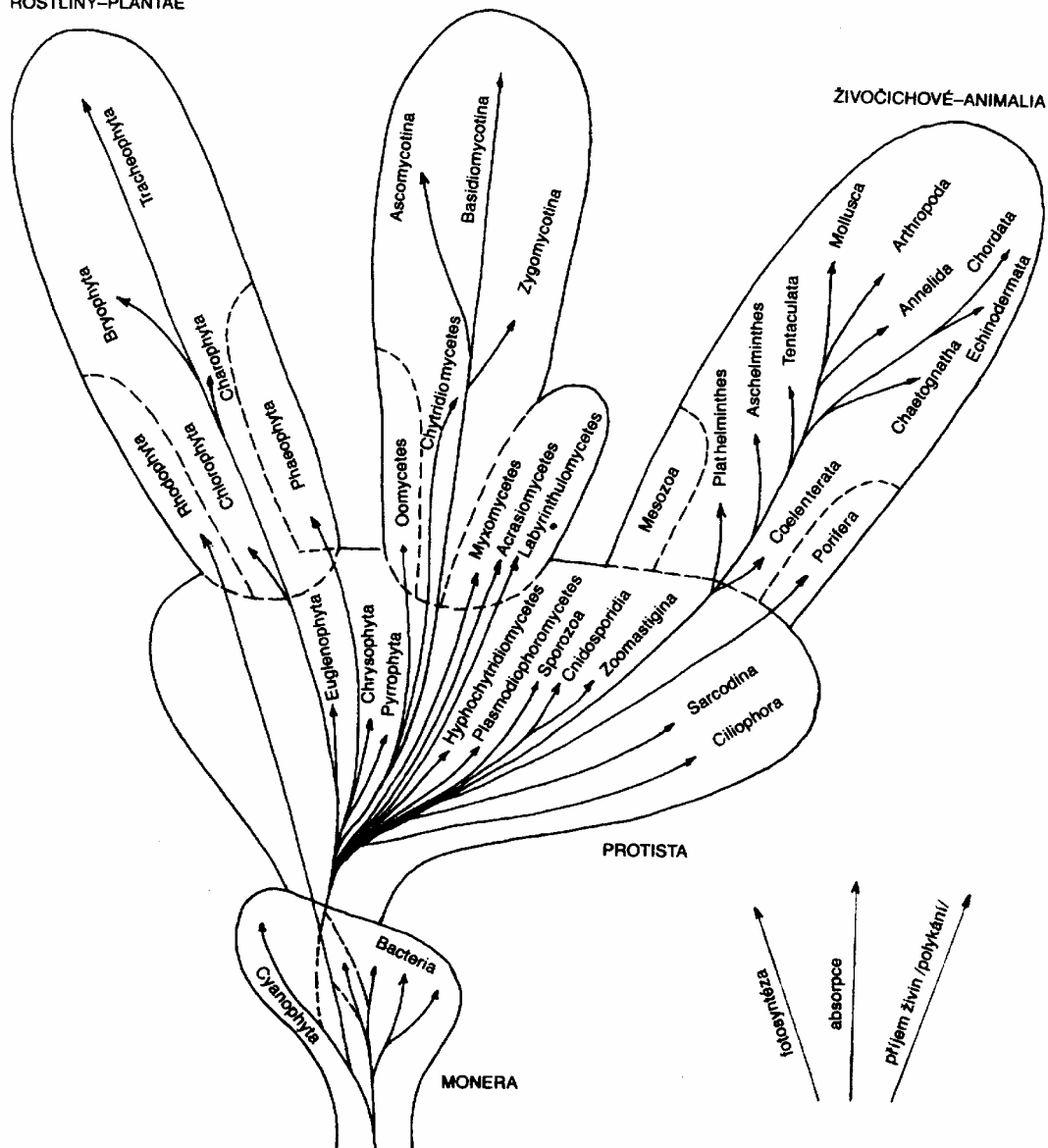
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a Státním rozpočtem ČR InoBio – CZ.1.07/2.2.00/28.0018

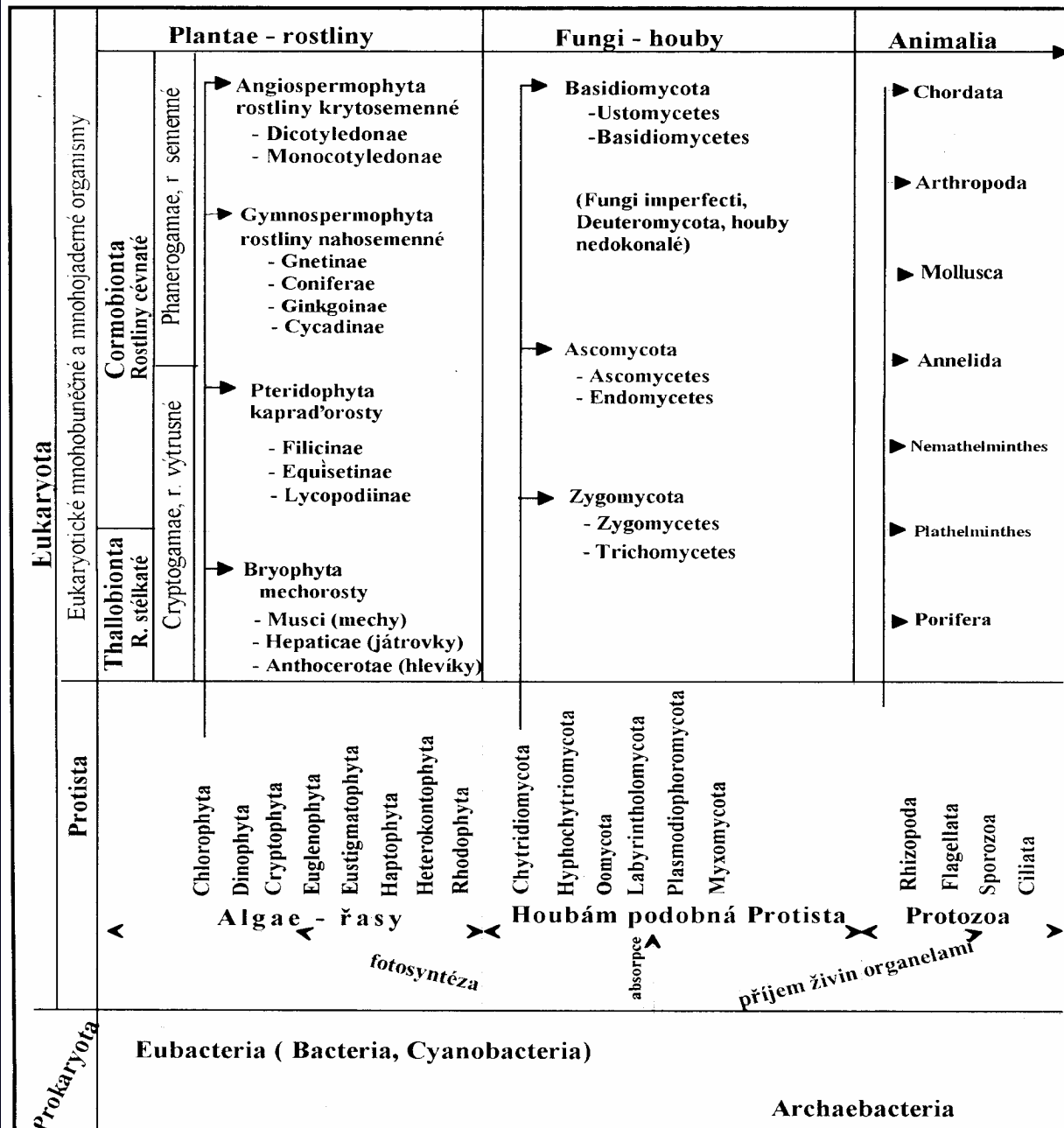
ROSTLINY-PLANTAE

HOUBY-FUNGI

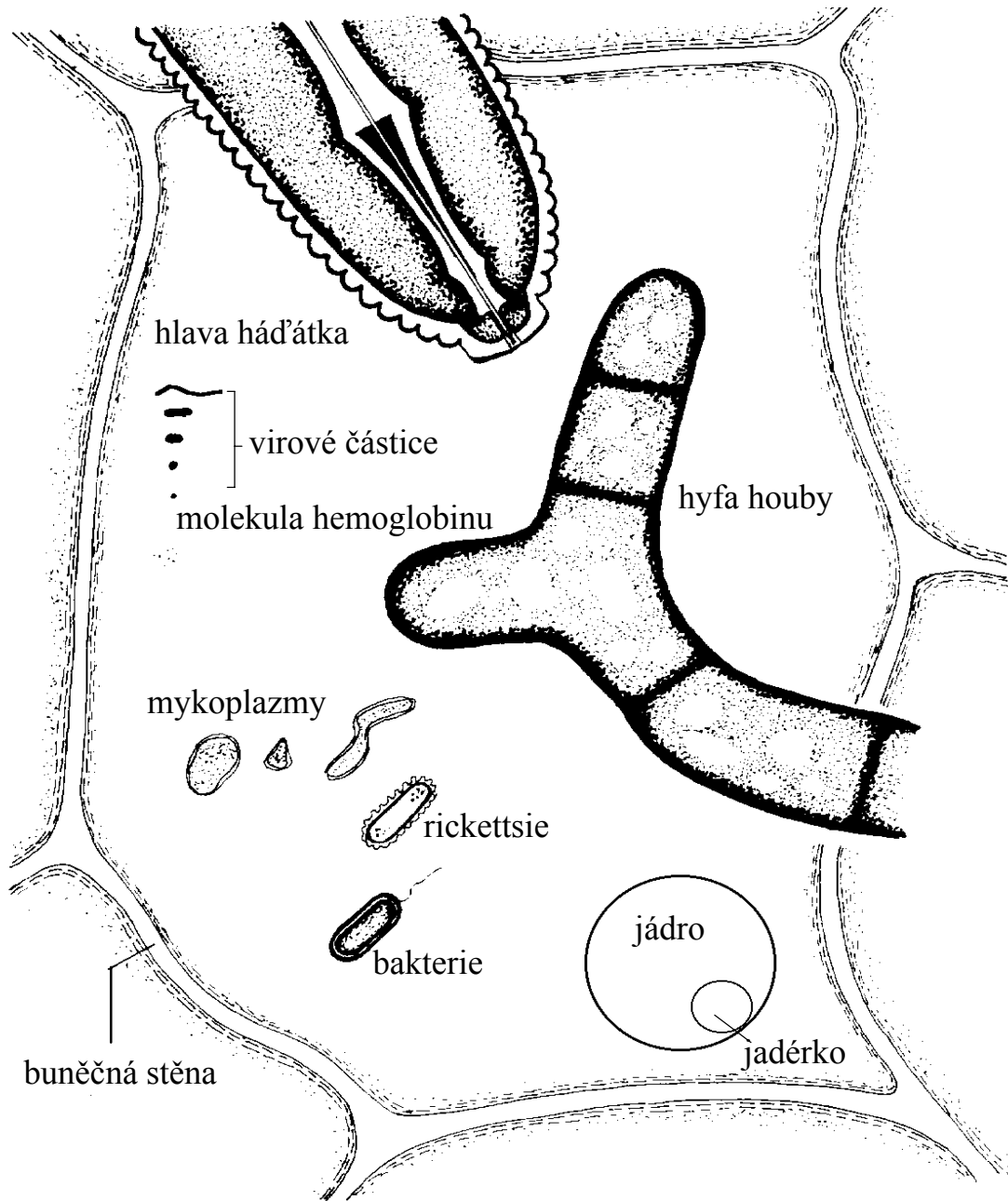
ZIVOČICHOVÉ-ANIMALIA

Rozdělení organismů na organické říše

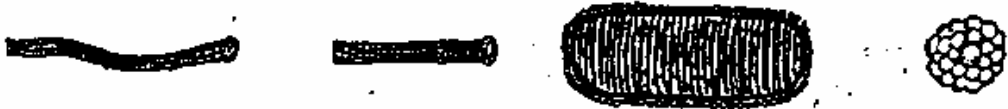
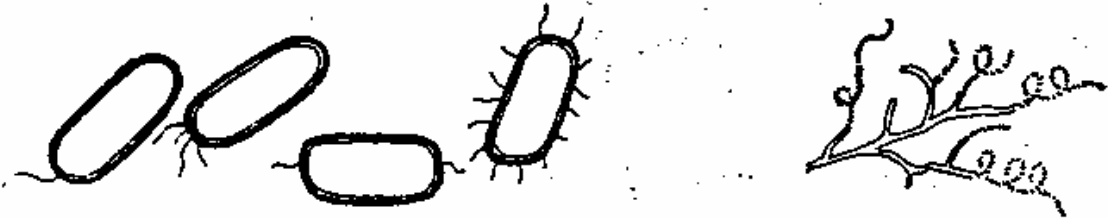

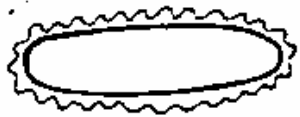

**Poměrná velikost
mikroorganismů ve
srovnání s rostlinnou
buňkou.**

Původci bionóz

Nebuněčné biologické jednotky, Prokaryota

VIROIDY	VIRY
	
BAKTERIE	
 <p data-bbox="1146 878 1346 912"><i>Streptomyces</i></p>	
MYKOPLAZMY	RICKETTSIE
 <p data-bbox="691 1207 873 1241"><i>Spiroplasma</i></p>	

Původci bionóz

houby, parazitické vyšší rostliny, prvoci, hád'átka

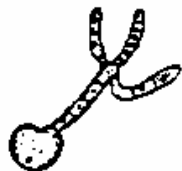
HOUBY

plazmódium

typy mycelia

kolonie

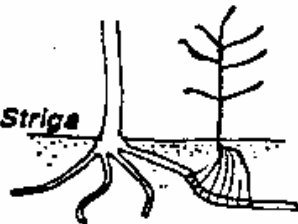

spory

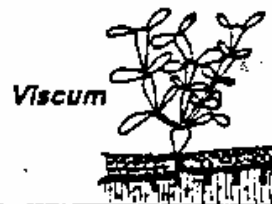
PARAZITICKÉ VYŠŠÍ ROSTLINY

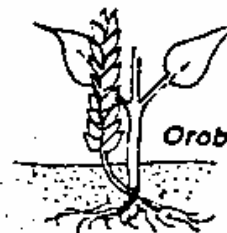
Cuscuta

Striga

Viscum

Orobanche

PRVOCI

HÁD'ÁTKA

dospělci

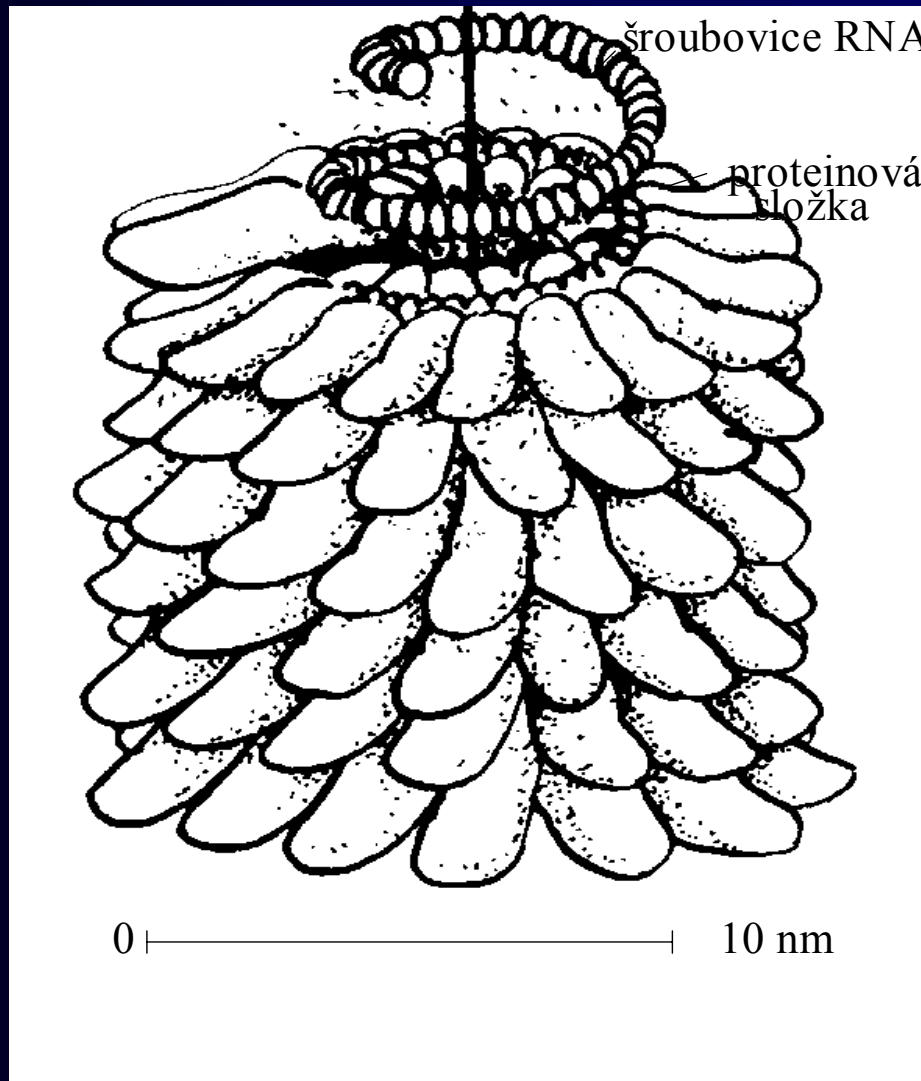

vajíčko

larva

Viroidy, viry

Názory na vznik virů

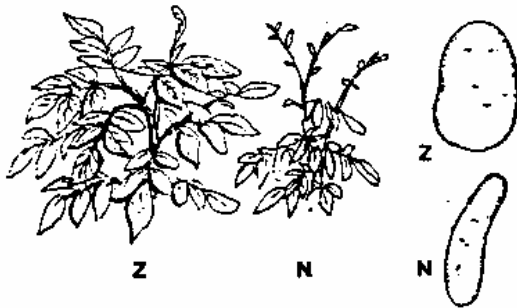
- **Viry vznikly regresí z paraziticky žijících organismů**, především bakterií. Během vývoje ztratily organismy původní strukturu i schopnost samostatné látkové výměny. Proti této koncepci stojí nebuněčná organizace virů a především nepřítomnost buněčné membrány, regulující u ostatních parazitů tok živin a metabolitů.
- **Viry se vyvinuly z buněčných složek vyšších organismů**, jako jsou geny, ribozomy, mitochondrie a chloroplasty, které se časem osamostatnily a změnily v buněčné parazity. Problematickým zůstává vysvětlení, že v eukaryotických buňkách se nevyskytují žádné struktury, které by byly podobné bílkovinným obalům - kapsidám virů
- **Viry pocházejí z primitivních nebuněčných forem živé hmoty**, které se postupně vyvinuly v obligátní buněčné parazity. Viry se vyvíjely v závislosti na ostatních organismech k parazitickému způsobu života. Tato hypotéza předpokládá vznik předbuněčných forem života. Některé z nich se vyvíjely v buněčné organismy, vedle nichž pak probíhal vývoj parazitických virů. To souhlasí s představou, že nejdříve se vyvinuly jednodušší RNA-viry, později pak organizované DNA-viry.

- **DNA viry**
- **ds-DNA viry obalené**
  - " poxviry *Poxviridae* (pravé neštovice, myxomatózy králíků...)
  - " herpesviry *Herpesviridae* (plané neštovice, opary, mononukleóza, obrna, chřipka aj.)
  - " bakuloviry *Baculoviridae* (původci polyedrie u virů)
  - " plazmaviry *Plasmaviridae*
- **ds-DNA viry neobalené**
  - " iridoviry *Irodoviridae* (živočišné viry)
  - " adenoviry *Adenoviridae* (viry obratlovců)
  - " papovaviry *Papovaviridae* (virus lidských bradavic)
- **ss-DNA viry neobalené**
  - " parvoviry (*Parvoviridae*)
- **RNA viry**
- **ds-RNA viry obalené**
  - " cystoviry *Cystoviridae* (bakteriofágy)
- **ds-RNA viry neobalené**
  - " reoviry *Reoviridae*
- **ss-RNA viry obalené**
  - " togaviry *Togaviridae* (encefalitida, zarděnky, žlutá zimnice)
  - " retroviry *Retroviridae* (HIV, onkoviry-zhoubné bujení)
  - " paramyxoviry *Paramyxoviridae* (příušnice, spalničky)
  - " ortomyxoviry *Ortomyxoviridae* (chřipka, příušnice)
  - " rhabdoviry *Rhabdoviridae* (vzteklina)
- **ss-RNA viry neobalené**
  - Převážně rostlinné viry.
  - " tobamoviry *Tobamoviridae* (TMV-virus mozaiky tabáku)
  - " closteroviry *Closteroviridae* (BYV-nekrotická žloutenka řepy)
  - " luteoviry *Luteoviridae* (žlutá zakrslost ječmene)
  - " cucumoviry *Cucumoviridae* (CMV-virus mozaiky okurky)

Typy symptomů způsobených viroidy na rostlinách

vřetenovitost bramboru

šupinovitost kmene citroníku

na podnoži pomerančovníku se kůra loupe v šupinách

zkorkovatělé léze a pukliny na kmenu

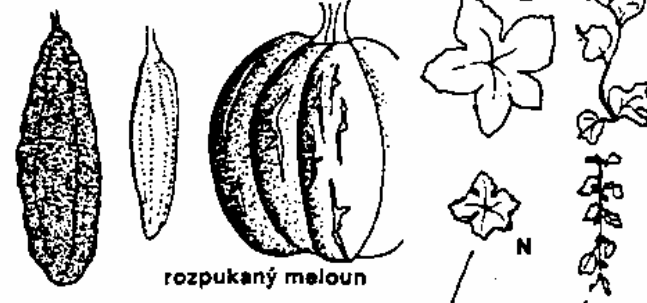

zakrslost chryzantémy

chlorotická strakatost chryzantémy

bledoplodost okurky

plody okurky

zakrslé a zvrásněné květy

zakrslá rostlina melounu s proliferujícími květními pupeny

Typy symptomů způsobených viroidy na rostlinách

onemocnění kokosové palmy zvané kadang-kadang

zdravá, hynoucí a mrtvá
kokosová palma

lístky se ohýbají
nebo lámou

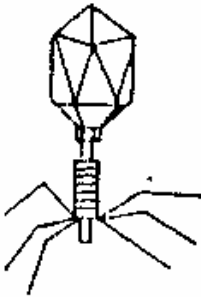
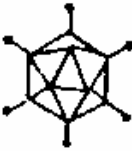

žlutooranžové
skvrny na listech

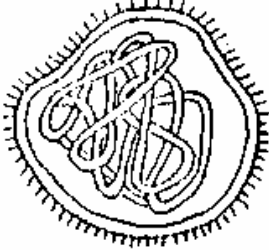

malý, rozpukaný
a malformovaný
kokosový ořech

DNA viry

DNA viry			
<p>300 x 240 nm</p> <p>Poxvirus</p>	<p>260 x 160 nm</p> <p>Parapoxvirus</p>	<p>150 nm</p> <p>Herpesvirus</p>	
<p>80 x 220 nm</p> <p>T-sudý fág</p>	<p>70 - 80 nm</p> <p>Adenovirus</p>	<p>45 nm</p> <p>Polyomavirus</p>	<p>19 nm</p> <p>Parvovirus</p>

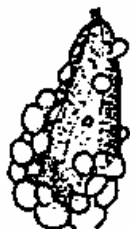
RNA viry

<p>150 - 300 nm</p> <p>Paramyxovirus</p>	<p>80 - 120 nm</p> <p>Orthomyxovirus</p>	<p>120 nm</p> <p>Coronavirus</p>	<p>110 - 130 nm</p> <p>Arenavirus</p>
<p>100 nm</p> <p>Oncovirus</p>	<p>75 - 80 nm</p> <p>Reovirus</p>	<p>20 - 30 nm</p> <p>Poliovirus</p>	<p>2,5 x až 300 nm</p> <p>Tobamovirus</p>
<p>70 - 175 nm</p> <p>Rhabdovirus</p>		<p>40 - 70 nm</p> <p>Togavirus</p>	<p>90 - 100 nm</p> <p>Bunyavirus</p>

Symptomy infekce rostlin viry I

mozaika tabáku

Cucumber mosaic virus

tykev

paprika

okurka

mozaika fazolu

kroužkovitá mozaika

mozaika jabloně

zakrslá mozaika kukurice

pestrokvětost tulipánu

kroužkovitost tabáku

nekrotická kroužkovitost slivoní

kroužkovitost jilmu

chryzantémy

kroužkovitost

šelfiku

borůvky

žloutenka řepy

čárkovitá mozaika pšenice

leptání tabáku

žilkové výrůstky

prosvětlení žilek

lémování žilek

žilková nekróza

svínutka bramboru

Symptomy infekce rostlin viry II

pšenice

roncet révy
vinné

tabaku

nitkovitost

vyrostky

zakrslost

avokádo

chomáčovitost
banánovníku

tristéza
citroníku

zduření
výhonů
kakaovníku

měkká
vrásčitost
kmene

zplaklost
větví
jabloně

drsnost
kůry
hrušně

nekróza
stonku

černá rako-
vina
třešně

párová
rakovina
jilmu

dřevnatá
hálka
citroníku

ranová nádo-
rovitost
jetele

Cucumber mo-
saic virus
u mečíku

rudohnědá
kroužkovi-
tost
jablek

lízvovi-
tost
jablek

kaménkovi-
tost
hrušky

virus kroužko-
vitosti
rajčete
na hroznech

sterilita
ostružiníku

bronzovitost
rajčete

aspermie
rajčete

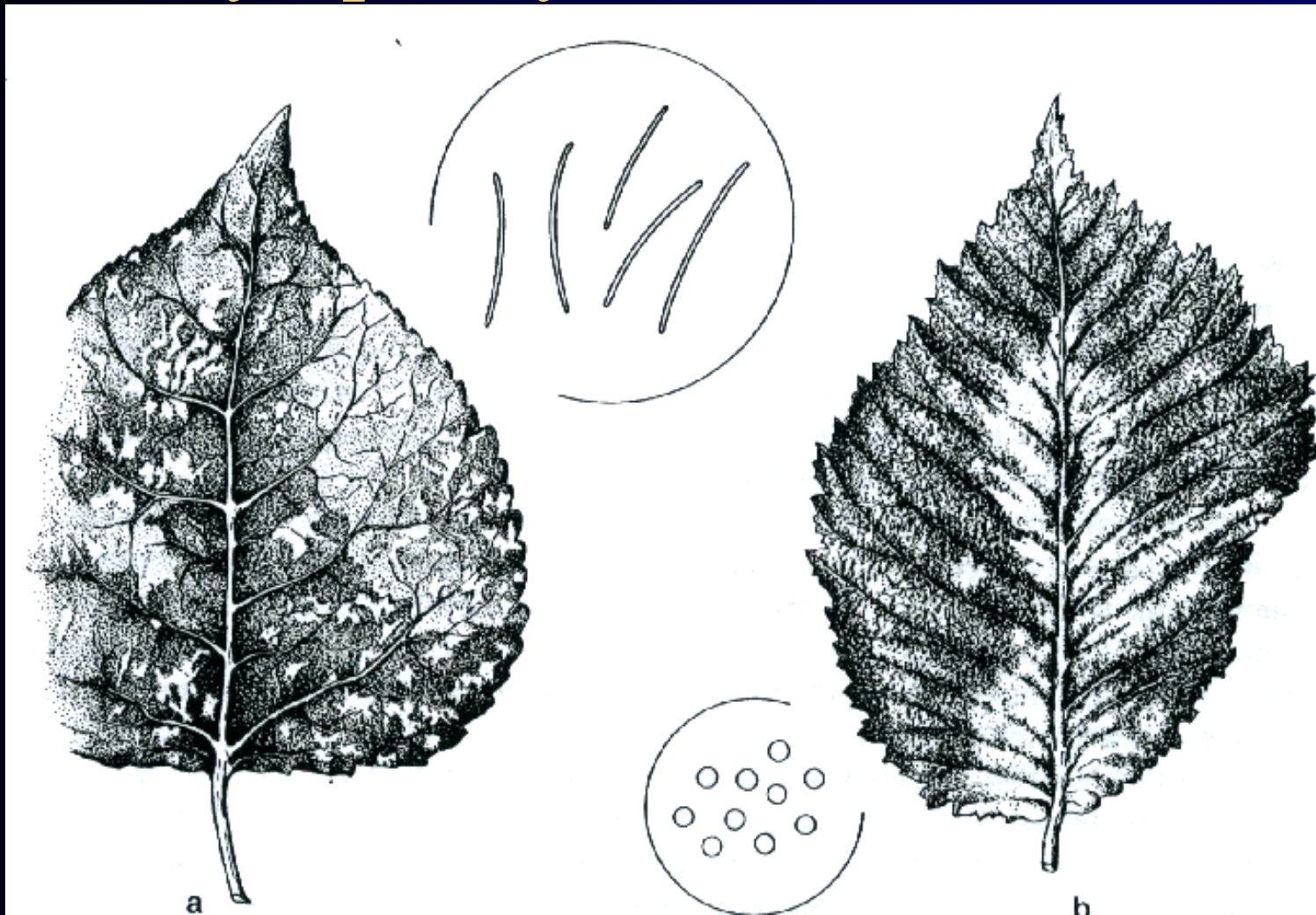
žlutá zakrs-
lost
bramboru

pecka

čarka švestek
u meruňky

Symptomy virů na listech

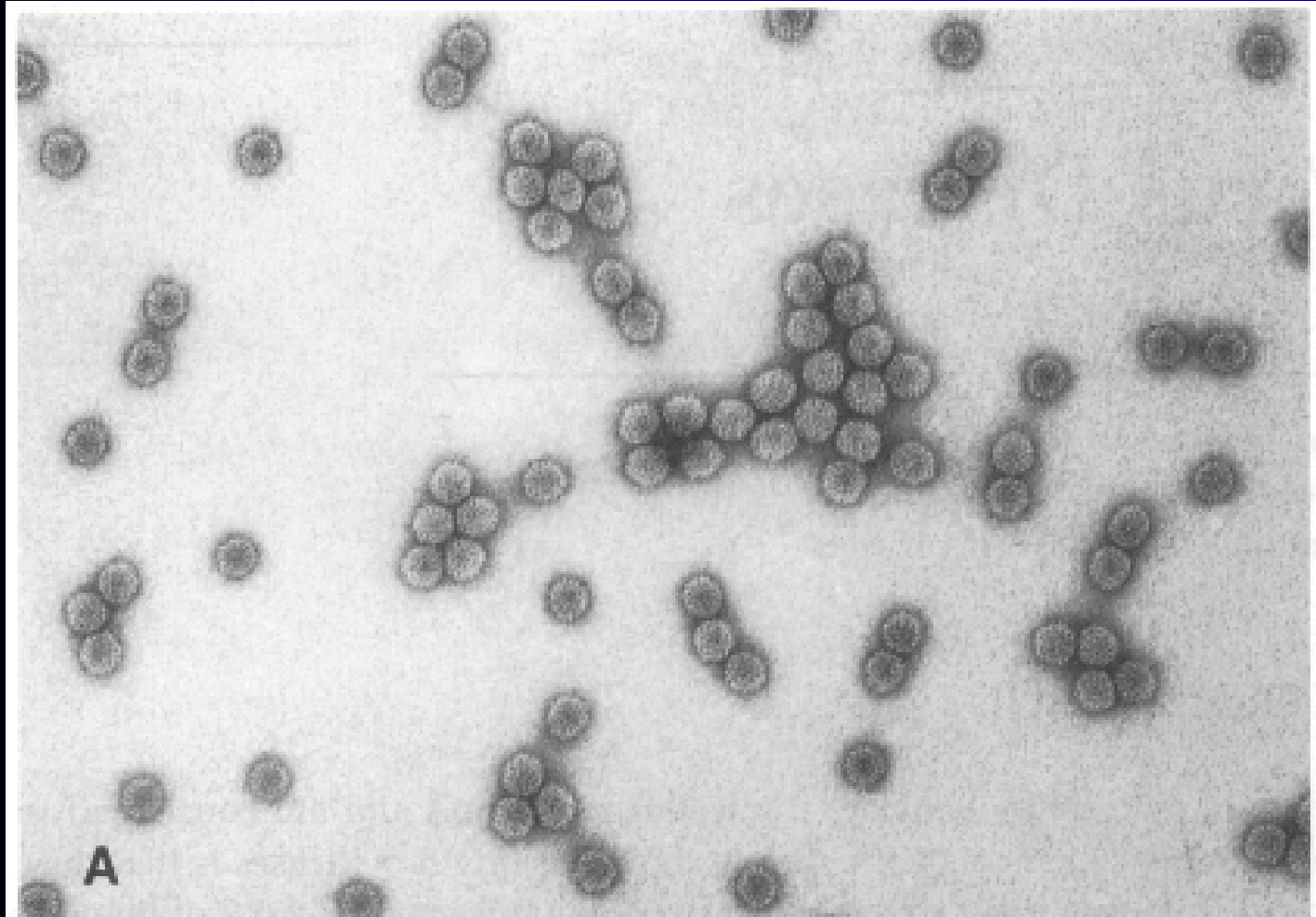

Tyčinkovité partikule viru mozaiky topolu

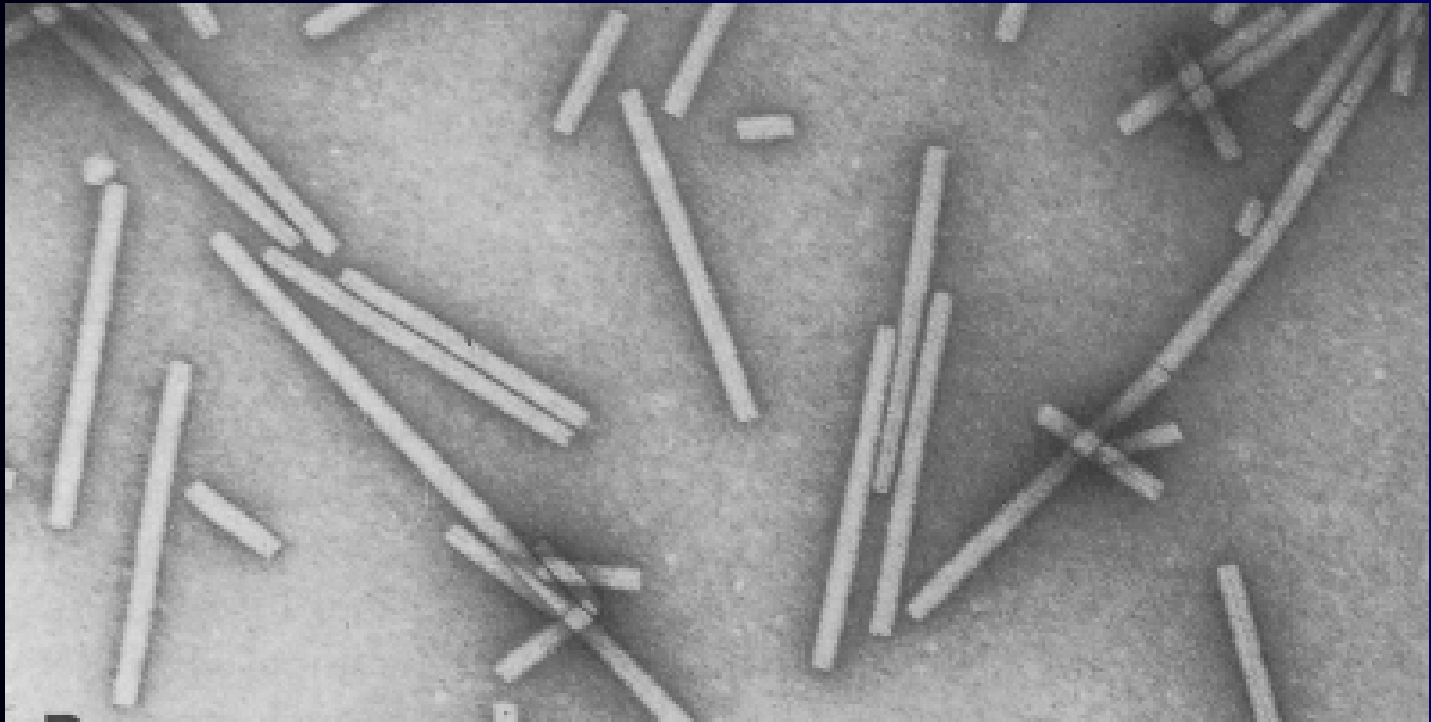
Kulovité partikule skvrnitosti listů jilmu

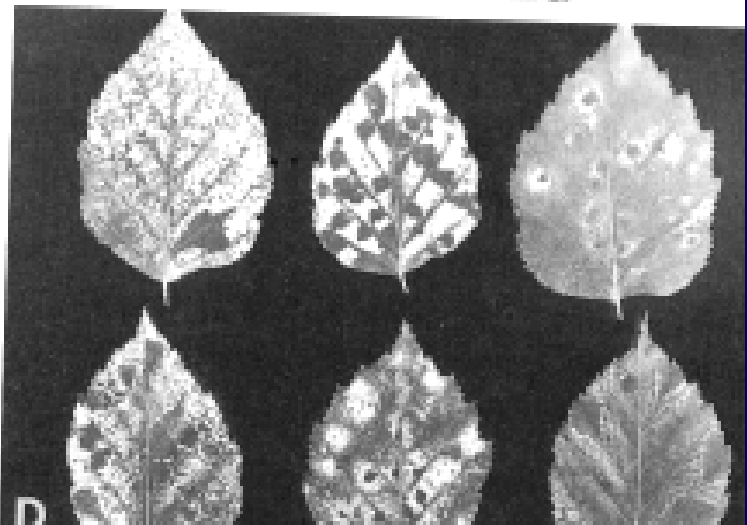
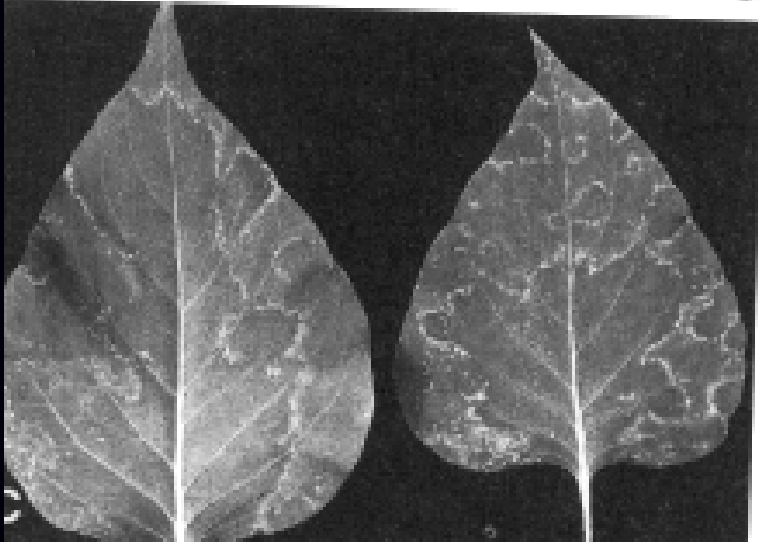
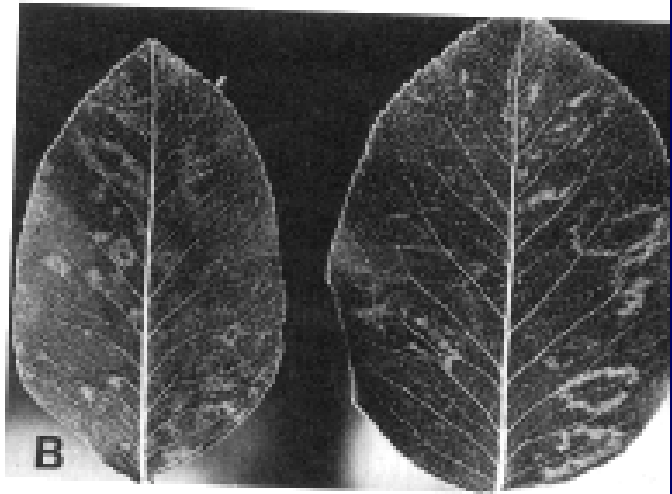
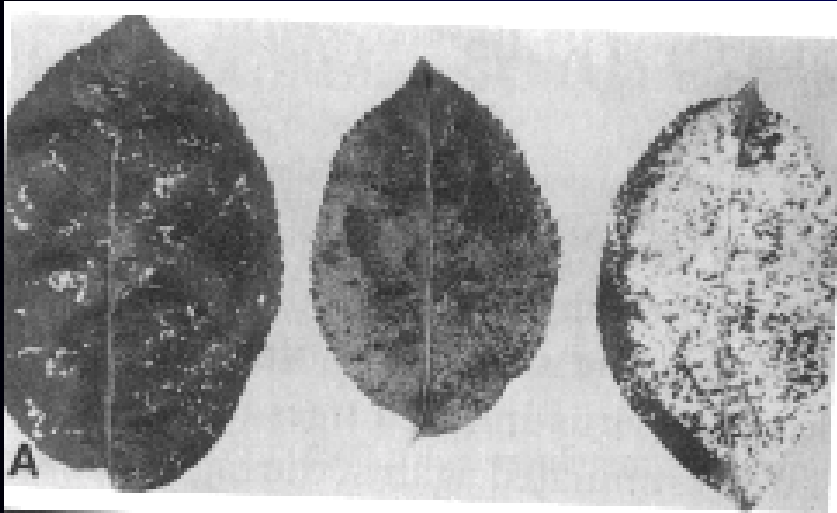
Částice viru

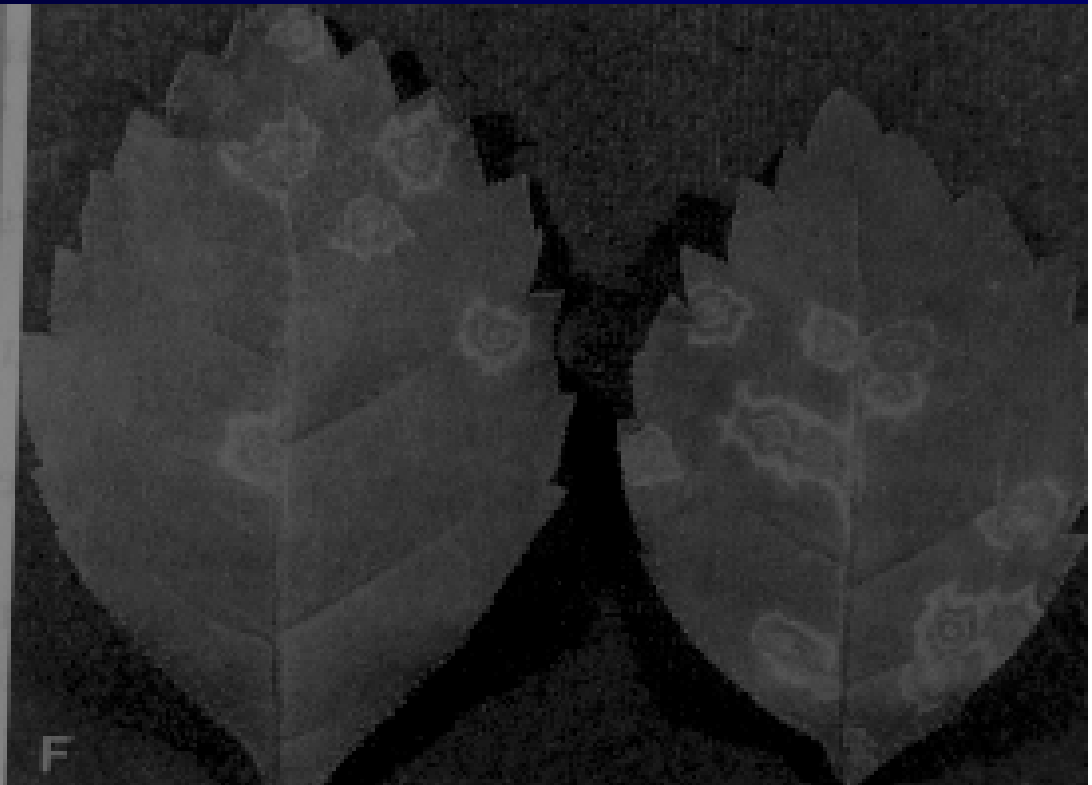
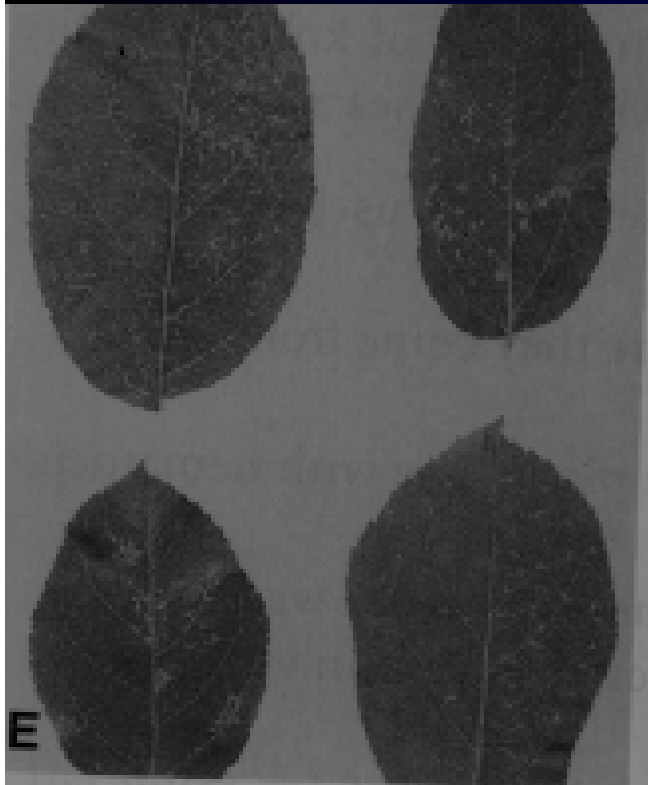
Částice viru

Symptomy virové infekce na listech

Symptomy virové infekce na listech

**Chlorotická skvrnitost a deformace listů
po virové infekci – virus svinutky třešňí**

**Chlorotická skvrnitost a deformace listů
po virové infekci – virus svinutky třešňí**

Chlorotická skvrnitost listů po virové infekci

**Chlorotická skvrnitost
viru mozaiky topolu**

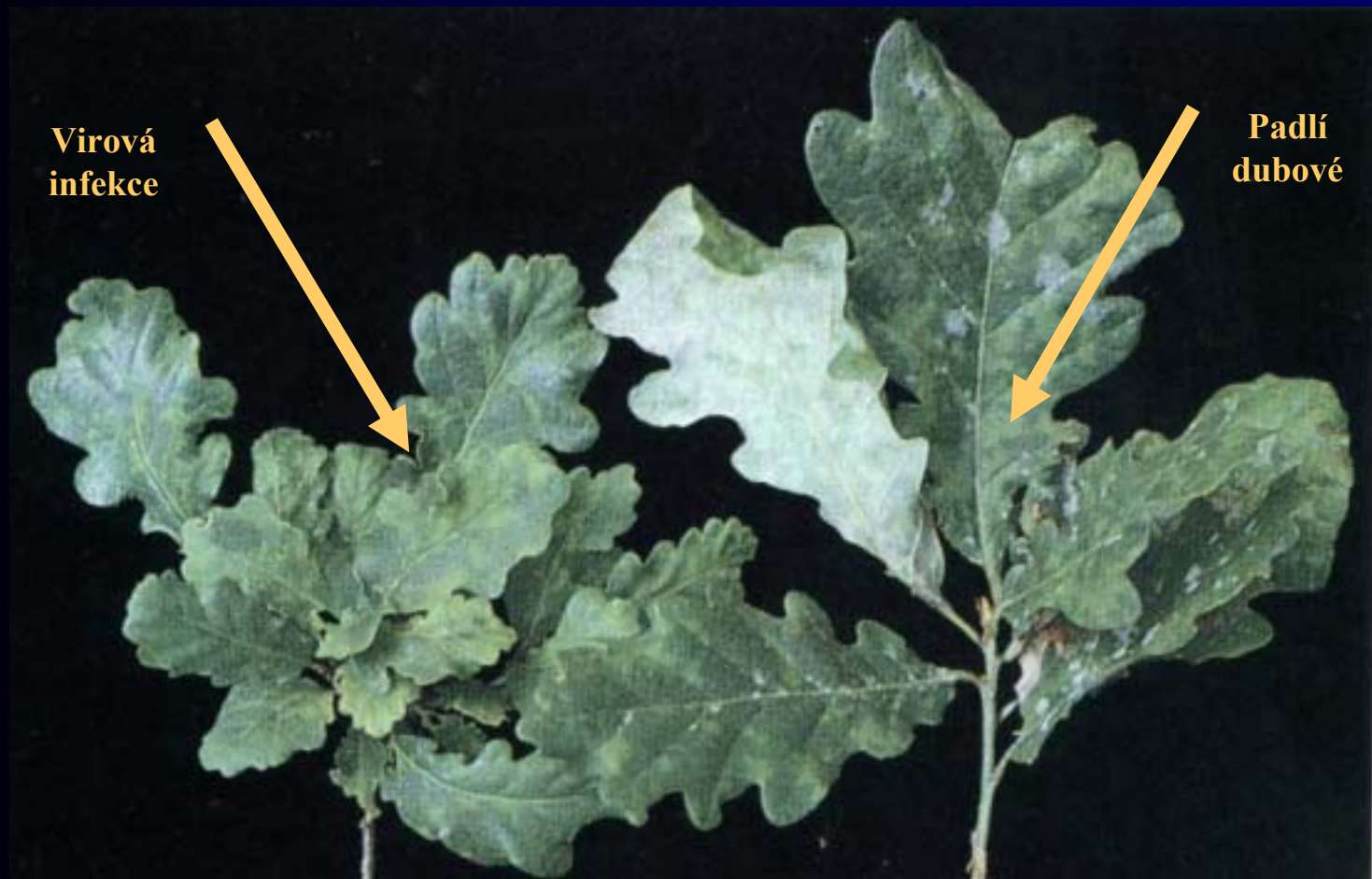

Symptomy po posátí sviluškami

Porovnání symptomů virové a houbové infekce

Prokaryota

Ricketsie, mykoplasmy, bakterie

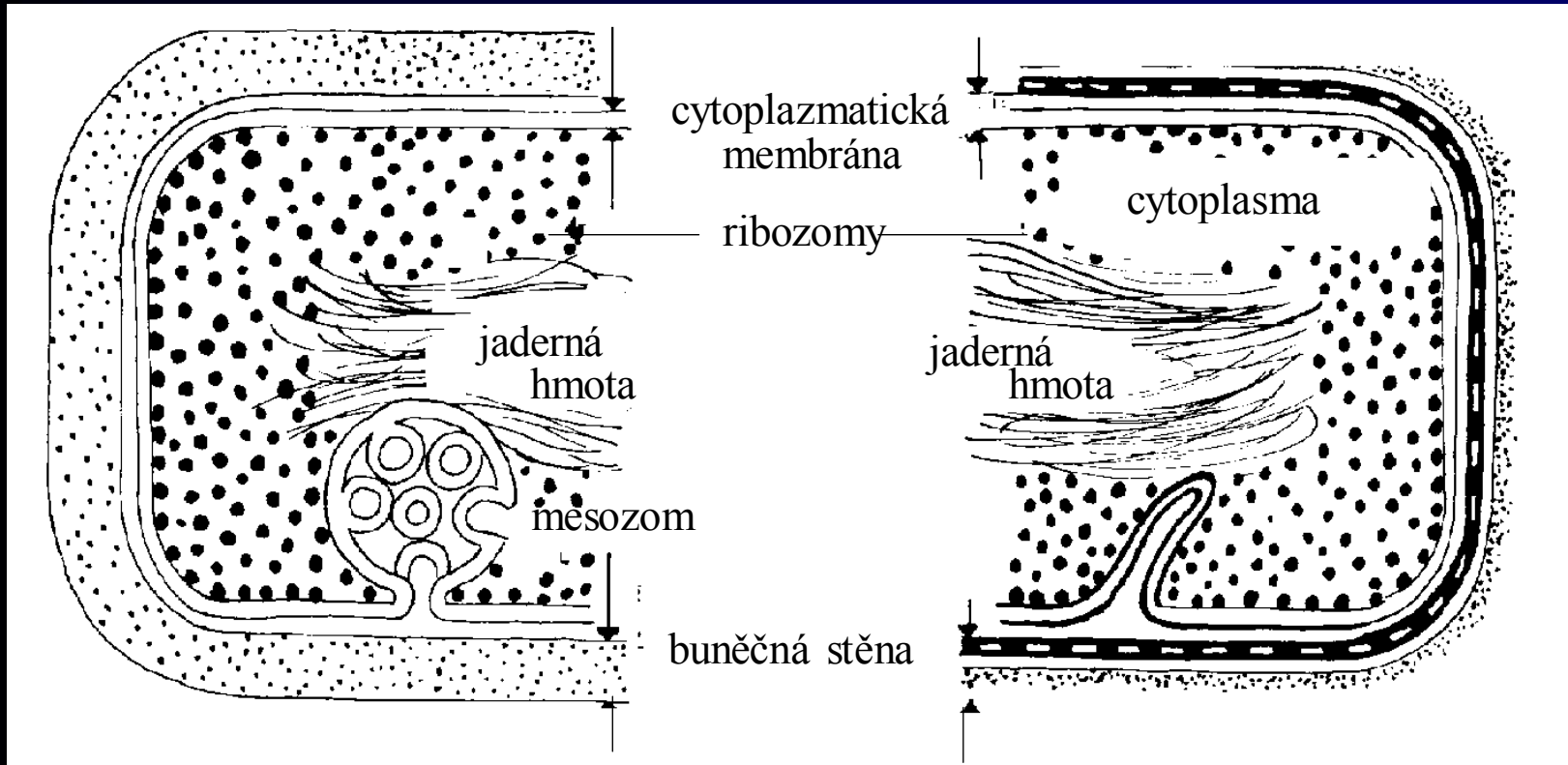
Prokaryota

- **Říše archebakterie (*Archaeobacteria*)** zahrnuje organismy, které neobsahují v buněčné stěně kyselinu muramovou a D-aminokyseliny. Dále pak organismy, jejichž stěna je složena z glukozoaminů, proteinů nebo heteropolysacharidů. Další rozdílné znaky se nachází v primární a sekundární struktuře rRNA a sedimentační konstantě ribozomů.
- **Říše eubakterie (*Eubacteria*)** mají buněčnou stěnu složenou z kyseliny muramové a D - aminokyselin. Některé nemají buněčnou stěnu. Na základě obsahu fotosyntetických barviv se eubakterie dělí na dvě podříše. Podříši sinic a podříši bakterií.
  - **Podříše sinice (*Cyanobacteria*)** jsou autotrofní prokaryotické organismy, obsahující v buňkách chlorofyl a akcesorická barviva fykoerytrin a fykocyanin.
  - **Podříše bakterie (*Bacteria*)** zahrnuje prokaryotické organismy, živící se autotrofně (fotolitotrofně a chemolitotrofně) a heterotrofně (fotoorganotrofně - využívají jako zdroj uhlíku organickou látku a chemoorganotrofně).

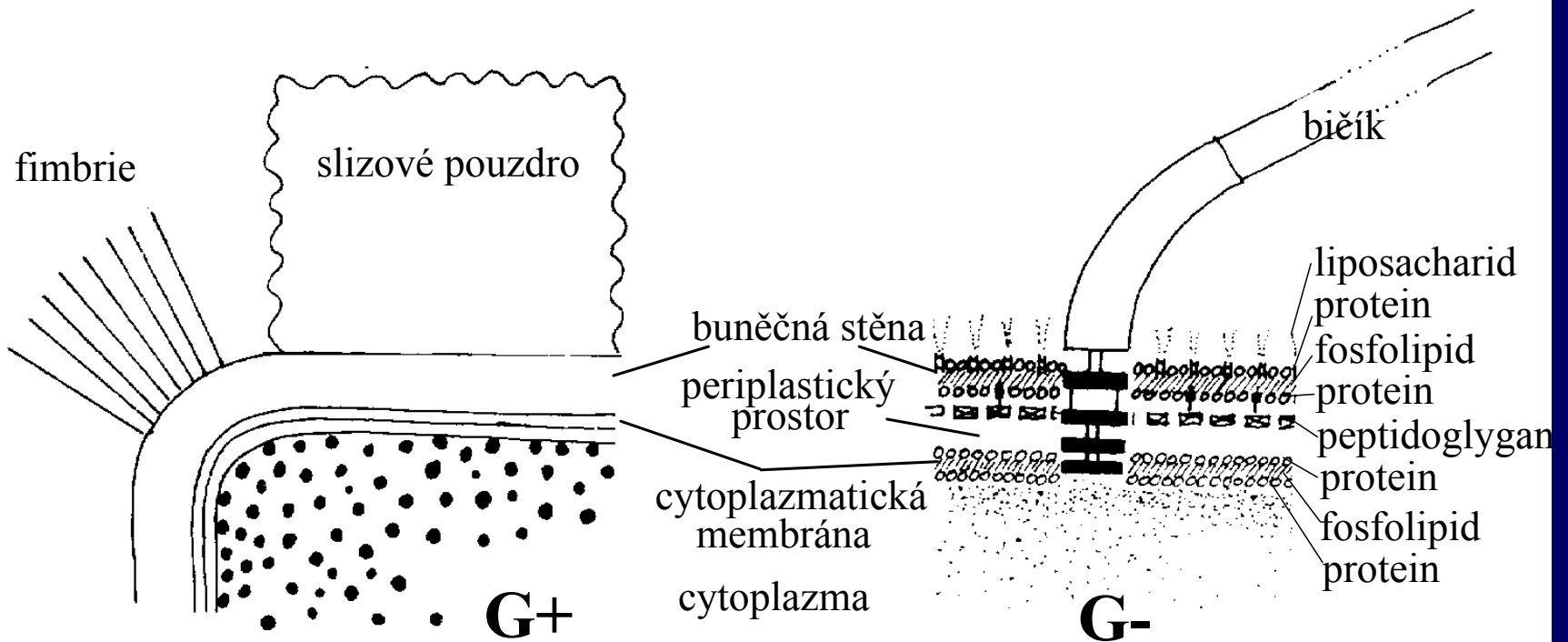
Bakterie

Gram +

Gram -

Stavba buněčné stěny bakterií

Členění bakterií

- **Zbarvení dle Gramma – G+ a G-**
- **Vztah ke kyslíku**
  - **aerobní: energii získávají výhradně respirací, obsahují cytochromy, potřebují kyslík (pseudomonády, mykobakteria); kyslík je příjemcem (oxidantem) vodíku**
  - **anaerobní: energii získávají fermentací, příjemcem elektronu je organická látka (klostridia)**
  - **fakultativně anaerobní - energii získávají buď respirací nebo fermentací, na kyslíku jsou nezávislé**
  - **autorelativní (mikroaerofilní) jsou na kyslíku nezávislé, v růstu jim však nevadí (lakto-bacily)**
- **Dle tvaru**
  - **koky**
  - **diplokoky**
  - **bacily**
  - **vibria**
  - **spirochaety**

Soustava bakterií

- 1. Řád Bacteriales
- 2. Řád Actinomycetales
- 3. Řád Sphaerotiales (Chlamydobacteriales)
- 4. Řád Beggiatoales
- 5. Řád Polyangiales (Myxobacteriales)
- 6. Řád Spirochaetales

Soustava bakterií

1. **G- aerobní tyčinky** (*Pseudomonas*, *Brucella*, *Francisella*)
2. **G- fakultativně anaerobní tyčinky**
  - ◆ a. neštěpí laktózu (*Salmonella*)
  - ◆ b. štěpí laktózu (*Escherichia*)
  - ◆ c. *Vibrionaceae* (*Vibrio cholerae*)
3. **G- anaerobní tyčinky** (*Fusobacterium*)
4. **G- koky a kokobakterie**
5. **G+ koky** (*Streptococcus*)
6. **G+ sporulující tyčinky** (*Bacillus anthracis*, *Clostridium tetani*, *Bacillus subtilis*)
7. **G+ nesporeující tyčinky** (*Lactobacillus acidophilus*, *bifidus*)
8. **Korynebakteria, mykobakteria, nokardie, aktinomycety**
9. **Spirochety** (*Borelia*, *Treponema*, *Leptospira*)
10. **Mykoplazmy** (malé bakterie bez pevné bakteriální stěny, přechod mezi bakteriemi a rickettsiemi)
11. **Rickettsie a chlamydie** - G- bakterie (*Rickettsia prowazekii* - skvrnitý tyfus, *Coxiella burnetii*).

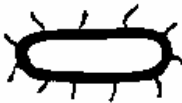

Fytopatogenní bakterie

- Z celkového počtu asi 2000 známých bakterií jich má fytopatogenní vlastnosti okolo 250 druhů
  - *Pseudomonas*
  - *Xanthomonas*
  - *Agrobacterium*
  - *Erwinia*
  - *Corynebacterium*
  - *Streptomyces*

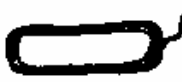

Symptomy bakterióz na rostlinách

- chlorózy (žloutnutí)
- nekrózy na listech a na stoncích, květech plodech, nekrózy v podobě rakovinných nádorů
- mokré hniloby plodů, kořenů a zásobních orgánů
- ucpání vodivých pletiv
- tvarové anomálie (strupovitost, nádorovitost, fasciace)
- slizovitost
- spála

Přehled rodů fytopatogenních bakterií I

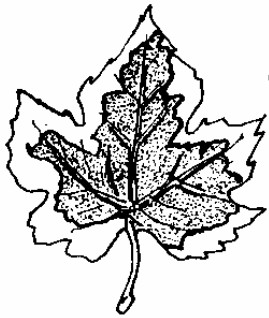
Rod, morfologie	Potřeba kyslíku	Barva kolonií	Gramovo barvení	Typy příznaků
 Agrobacterium	aerob.	bílá	G-	 broskvoň vrha nádorovitost maliník jabloň vlasovitost
 Corynebacterium	aerob.	krémová	G+	 brambor kroužkovitost rajče vadnutí skvrnitost pelargonie fasciace srha slizovitost
 Erwinia	fakult. anaerob.	bílá	G-	 hrušeň spála okurka vadnutí mrkev zeň mokrá hniloba

Přehled rodů fytopatogenních bakterií II

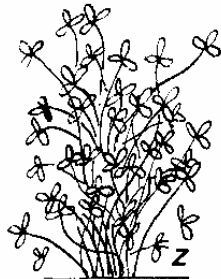
 <p><i>Pseudomonas</i></p>	<p>aerob.</p>	<p>transparentní šedobílá, mnohé tvoří difúzní zelený pigment</p>	<p>G⁻</p>	 <p>okurka oves skvrnitost</p> <p>fazol</p> <p>oliva nádorovitost</p> <p>banánovník vadnutí</p> <p>třešň rakovina</p>
 <p><i>Xanthomonas</i></p>	<p>aerob.</p>	<p>žlutá</p>	<p>G⁻</p>	 <p>bavlník ječmen skvrnitost</p> <p>hnělob pšarka</p> <p>zelná černá žilko- vitost</p> <p>hyacint hnělob</p> <p>citroník rakovina</p> <p>ořech spála</p>
 <p><i>Streptomyces</i></p>	<p>aerob.</p>	<p>světlá šedá, žlutošedá až tmavošedá</p>	<p>G⁺</p>	 <p>brambor strupovitost</p> <p>batát choroba „pox“</p>

Rickettsie – RLO

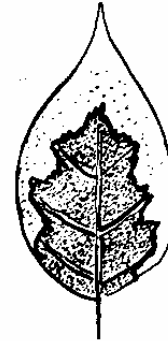
RLO V XYLÉMU

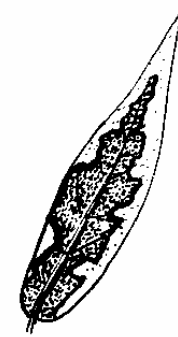
Pierceova choroba révy vinné

zakrslost vojtěšky

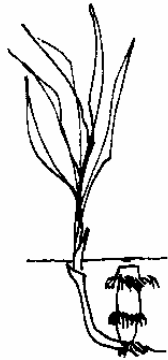
scald listů švestky

úžeh listů mandloně

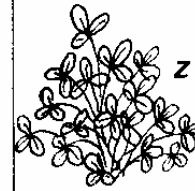
zakrsání broskvoně

zakrslost cukrové řepy

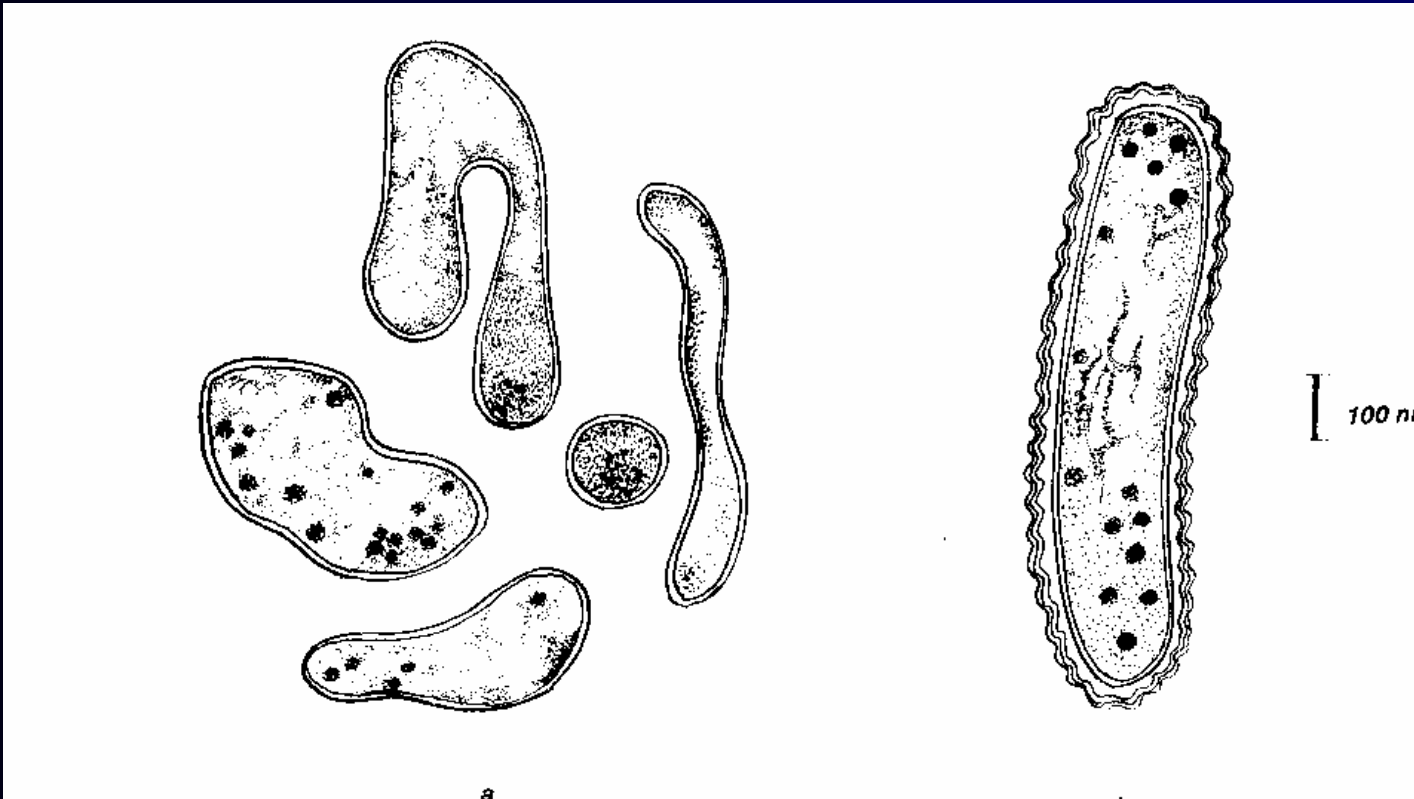
RLO VE FLOÉMU

kyjovitost listů jetele

Mykoplasmy - MLO

Mykoplasmy - MLO

Žloutenky astry

astra

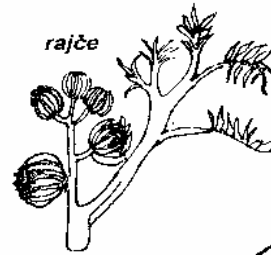

mrkev

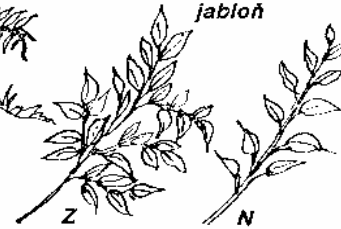
cibule

rajče

velkopupenovitost

jabloň

proliferace

X-choroba

broskvoň

žloutenka

*gumovitost
jabloně*

*odumírání
hrušně*

*nekróza lýka
jilmu*

*letátní žlout-
nutí k. palmy*

*úporná choroba
citroníku*

*zakrslost
kukuřice*

Phytoplasma

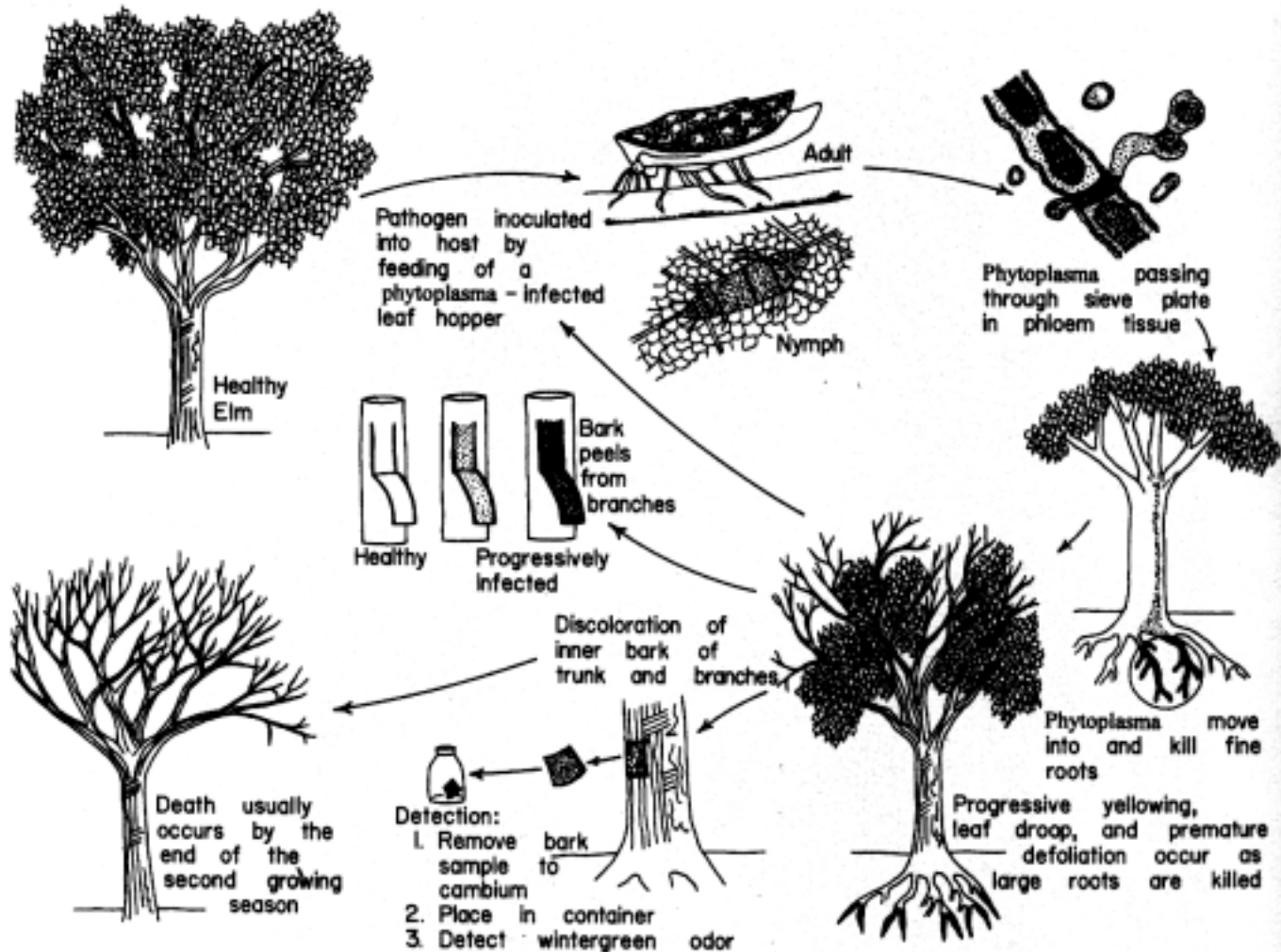
Fytoplasmy

- Skupina bakterií zahrnující MLO a rovněž RLO xylému
- Původci chorob vaskulárního aparátu a kambia (vaskulární vadnutí)
- Vektorem je především savý a podkorní hmyz

Fytoplasmy

- Nekróza lýka jilmu - Elm Phloem Necrosis
Phytoplasma
- Žloutnutí jasanu, čarověníky jasanu – Ash
Yellows, Ash Witches` Broom

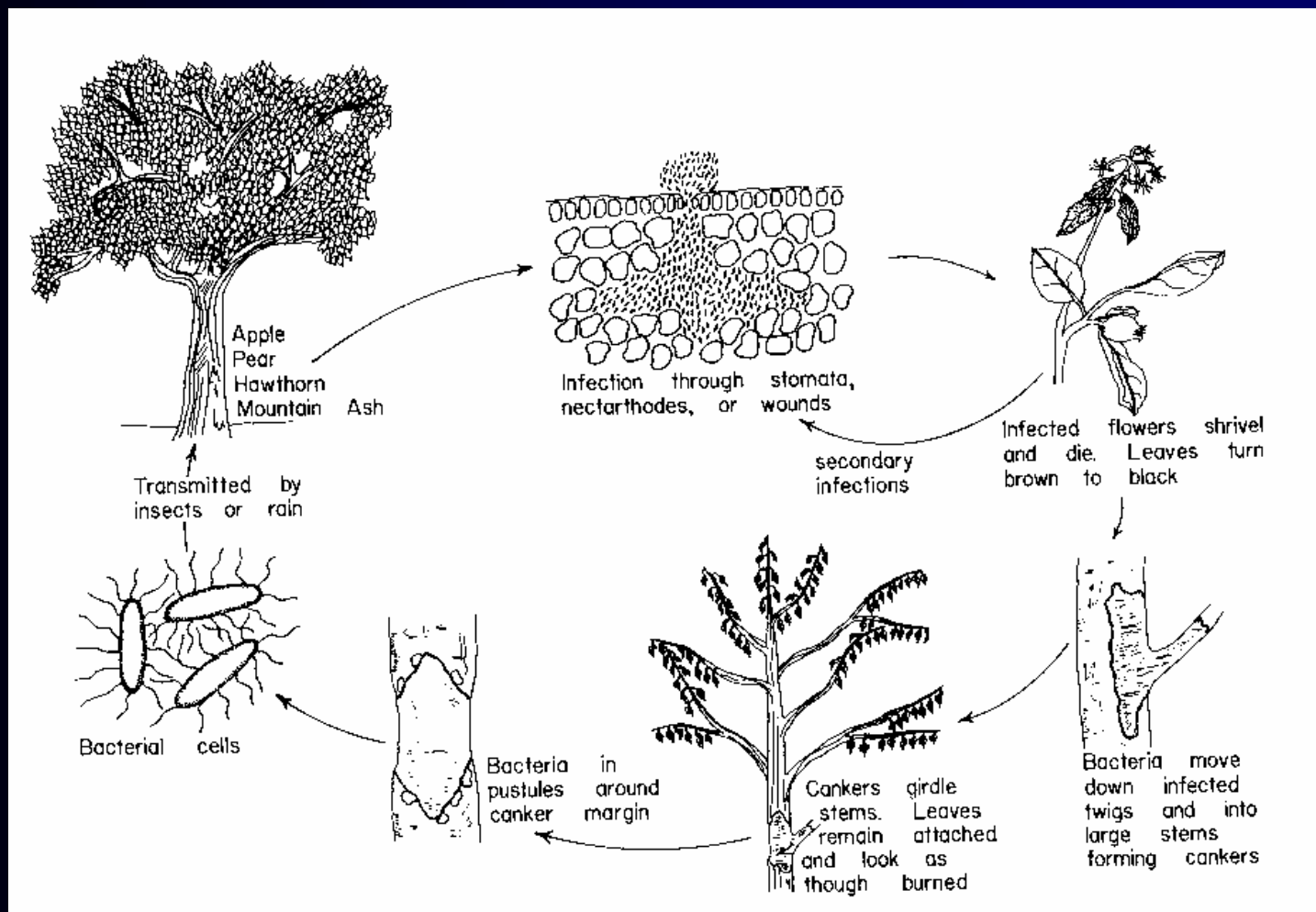
Nekróza lýka jilmu

Nekróza lýka jilmu

Erwinia amylovora

Erwinia amylovora

*Erwinia
amylovora*

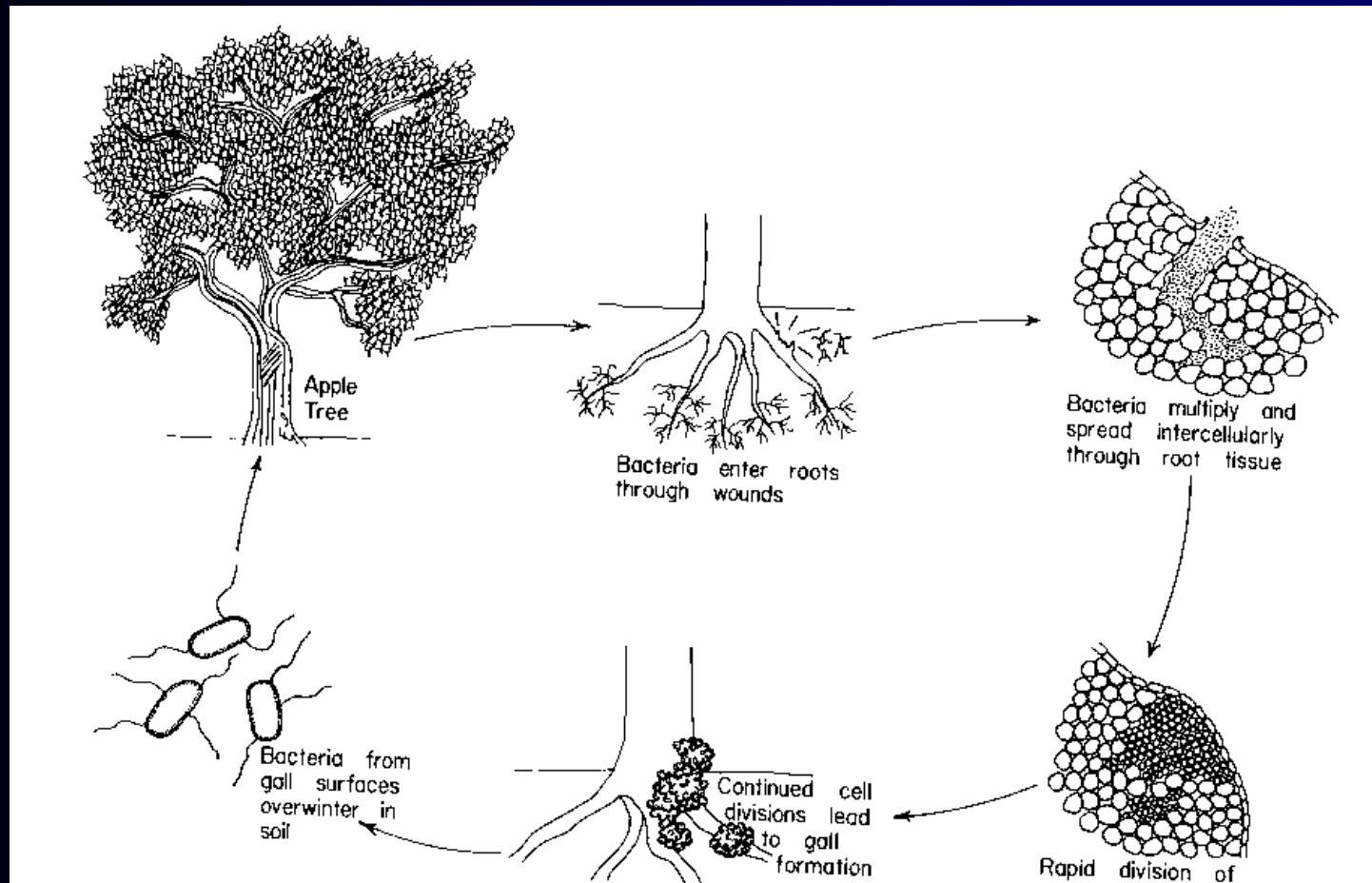

Erwinia amylovora

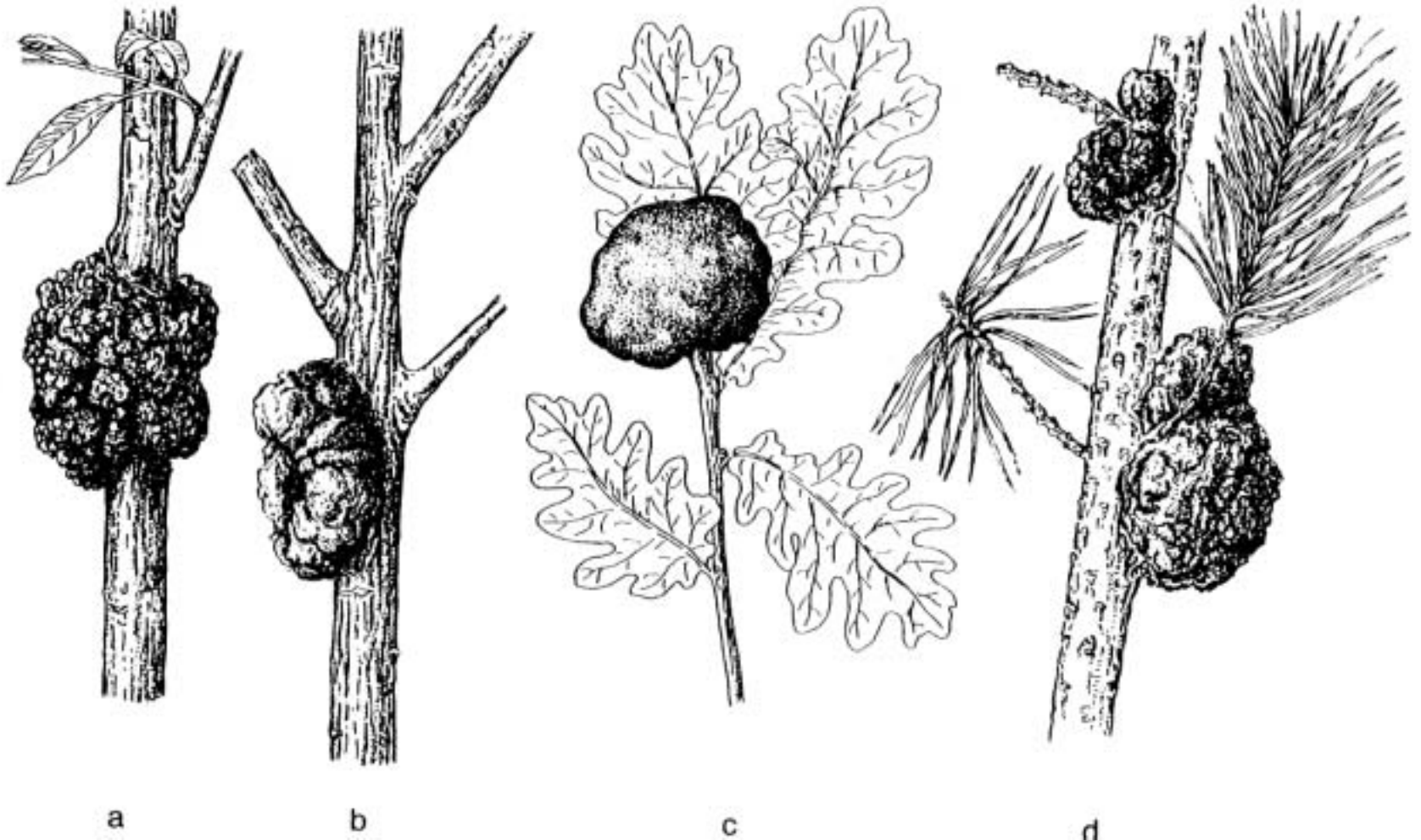

Agrobacterium tumefaciens

Agrobacterium tumefaciens

*Agrobacterium
tumefaciens*

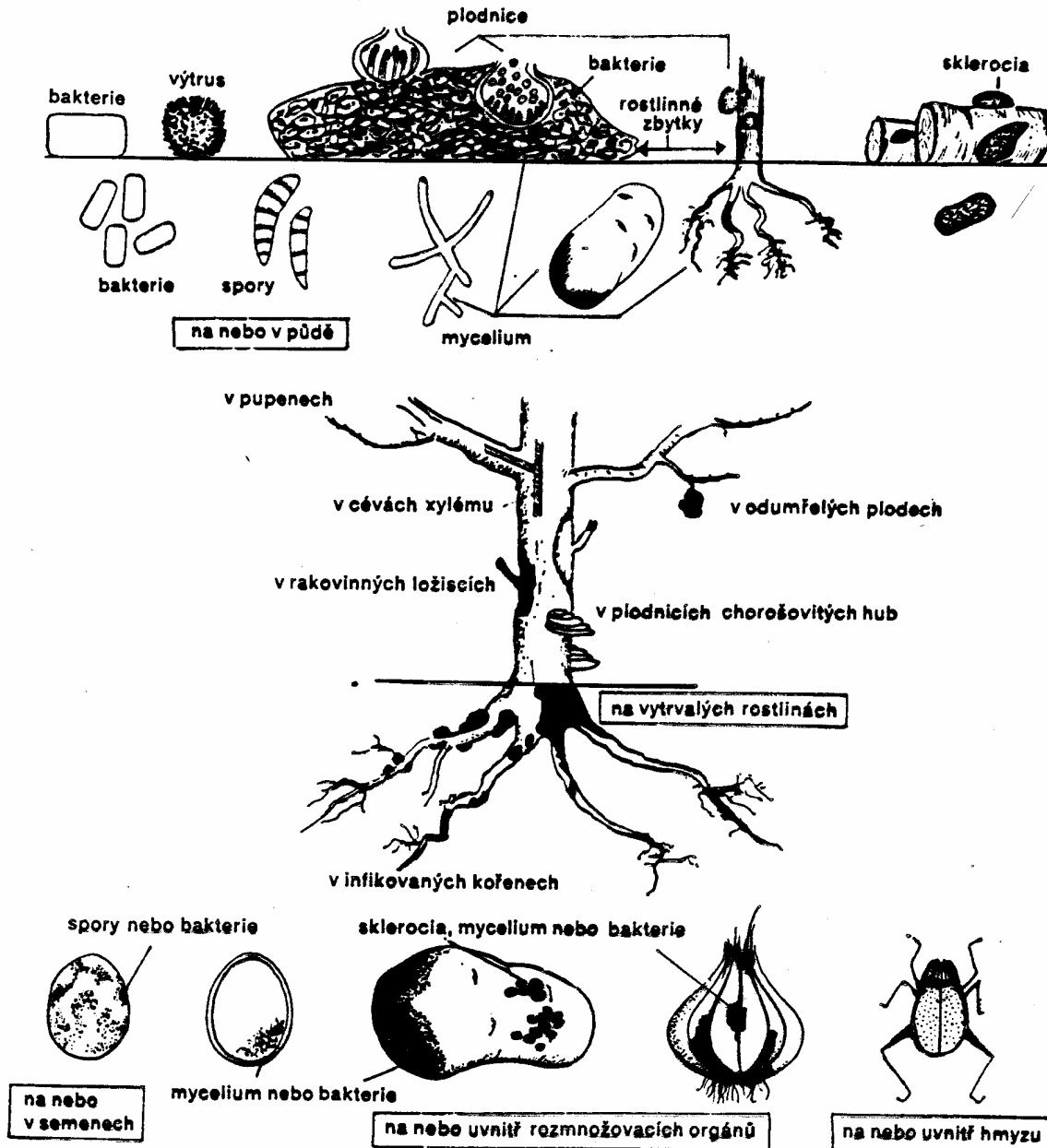
Agrobacterium tumefaciens

Způsoby přežívání a přenosu bakterií a hub

Pseudomonas sevastanoi

Bakterie v biologické ochraně rostlin

- *Pseudomonas fluorescens* (pyrrolinitrin) - inhibice *Rhizoctonia solani*, *Alternaria* a *Verticillium*, *Ophiostoma ulmi*. Vyráběn mj. preparát, kde byl přenesen gen pro produkci toxinu dále zmiňovaného *Bacillus thuringiensis*.
- *Pseudomonas syringae* - inhibuje růst původce grafiózy jilmů *Ceratocystis ulmi*.
- *Bacillus subtilis* (subtilosin, subtilotoxin) - inhibují růst řady houbových, částečně i bakteriálních původců chorob, jako je padání semenáčků (*Fusarium*), plíseň bramborová, rzi a sněti, patogeni vaskulárních pletiv a řada dalších. Vyráběn **Ibefungin**.
- *Agrobacterium radiobacter* (= *Agrobacterium tumefaciens* pat. *radiobacter*, *A. rhizogenes*),
- *Pseudomonas gladioli* (regulace půdních fusárií),
- *Streptomyces* sp. (padání klíčnic rostlin, vaskulární mykózy, hniloby kořenů a stébel, plíseň šedá aj.) a některé další.

Bakterie v biologické ochraně proti hmyzu

- ***Bacillus thuringiensis*** - produkuje do prostředí spolu s antibiotikem typu penicilinu řadu toxinů. Vzhledem k současné přítomnosti peniciliny je tato bakterie rezistentní vůči penicilinům. Nemá druhově selektivní účinky
  - ***Bacillus thuringiensis ssp. kurstaki*** proti stádiím motýlů (BIOBIT, FORAY, BATHURIN)
  - ***B.thuringiensis. ssp. tenebrionis*** proti broukům (NOVODOR)
  - ***Bacillus thuringiensis ssp. Israelensis*** proti komárům (TEKNAR)
- Výsledky aplikace jsou závislé na podmínkách prostředí a úspěšnost je velmi proměnlivá. Původní preparát pod názvem Sporein vyšel z Pasteurovy laboratoře v Paříži v první polovině tohoto století.